

Parki i ogrody województwa zachodniopomorskiego

1. **Północno-zachodni róg obfitości** – Woliński Park Narodowy (1960)
2. **Puszcza u bram miasta** – Szczeciński Park Krajobrazowy (1981)
3. **Więcej niż szkółka** – Ogród dendrologiczny w Glinnej (XIX w.)
4. **Odra między wierszami** – PK Dolina Dolnej Odry (1993)
5. **Przełomowe chwile Odry** – Cedyński Park Krajobrazowy (1993)
6. **Tu warto-ujść... [zmieniono na *Spotkanie pod Dębami*]**
– Park Krajobrazowy „Ujście Warty” (1996)
7. **Bieszczady Barlineckie** – Barlinecko-Gorzowski PK (1991)
8. **Baśń o najstarszym drzewie świata** – Ogród w Przelewicach (XIX w.)
9. **Krajobraz po lodowcu** [zmieniono na **Kraina jezior i bocianów**]
– Iński Park Krajobrazowy (1981)
10. **Szwajcarska precyzja przyrody** – Drawski Park Krajobrazowy (1979)
11. **Płuca uzdrowiska** – Park zdrojowy w Połczynie (1836)
12. **Spływ...wśród...wydr** – Drawieński Park Narodowy (1990)

Średnio jeden na dwadzieścia metrów kwadratowych województwa zachodniopomorskiego objęty jest ochroną. Najczęściej jest to metr wody albo lasu, gdyż to one właśnie zajmują dużą część parków krajobrazowych i narodowych w województwie. Tutejsze lasy to przede wszystkim buki – drzewa rzadkie w reszcie kraju. Wody Pomorza Zachodniego to rzeka Odra i Pojezierze Zachodniopomorskie. Szczególnie charakterystyczne są tutaj jeziora rynnowe, znaczące ślady przemieszczającego się lodowca bałtyckiego. Obecne tu, a rzadkie w Polsce, są jeziora ramienicowe. Ich nazwa pochodzi od glonów „ramienic”, których obecność zabarwia wodę na szmaragdowo. Jeszcze intensywniejszą barwę szmaragdu mają sztuczne zbiorniki wodne powstałe przez zalanie kopalni kredy. Pojezierze Zachodniopomorskie jest wreszcie obszarem o największej koncentracji torfowisk w Polsce, w związku z czym wiele tutejszych form ochrony objęło właśnie torfowiskową florę i faunę.

Choć część parków powstała dla ochrony krajobrazów zachowanych od setek czy tysięcy lat, to krajobraz niektórych z nich powstawał w efekcie całkiem niedawnych działań człowieka, jak uprawa pól, nawadnianie, prace leśne, czy działania wojenne. Także dziś obszary te podlegają działalności człowieka. Często współistnieją z pobliskimi ośrodkami o charakterze przemysłowym, jak port morski w Świnoujściu, zakłady drzewne w Barlinku, czy górująca nad rozlewiskiem Odry elektrownia Dolna Odra. Także w Dolinie Odry powstaje koncepcja nowoczesnego zagospodarowania nabrzeża Gryfina. W tej samej dolinie, a leżą tu cztery z zachodniopomorskich parków, stałym elementem krajobrazów stają się elektrownie wiatrowe. Spośród starszych świadków rozwoju cywilizacji wędrownicy towarzyszą średniowieczne założenia miejskie, malownicze alejki ziemi chojeńskiej i myśliborskiej, czy szczególnie częste w ziemi pyrzyckiej dawne dworki ziemiańskie.

Dworkom ziemiańskim towarzyszyły pierwsze tutejsze ogrody – kompleksy roślinności zakładane sztucznie, często ze względów estetycznych. Dzisiejsze ogrody województwa zachodniopomorskiego pełnią przede wszystkim funkcję ochrony przyrody, są dużo mniejsze, niż parki krajobrazowe lub narodowe, a ich rośliny zasadził człowiek. Ogrody dendrologiczne województwa gromadzą roślinność drzewiastą z całego świata, której nie byłoby tutaj bez nich. Zarządcy ogrodów, jak też zarządcy parków prowadzą obserwacje i badania naukowe, a dorobek ich pracy turyści mogą poznać dzięki stacjom naukowo-dydaktycznym lub centrom i ośrodkom edukacyjnym.

Parki krajobrazowe i narodowe służą nie tylko ochronie przyrody i turystyce edukacyjnej, lecz także umożliwiają uprawianie turystyki aktywnej: rowerowej, pieszej, czy wodnej (kajaki, żagle, surfing). W wyznaczonych miejscach parków można wędkować. W bezpośrednim sąsiedztwie obszarów chronionych znajdują się najatrakcyjniejsze i najbardziej znane pola golfowe województwa. Liczne szlaki piesze i coraz więcej rowerowych pozwalają nie zejść z obranej trasy na terenie parków, jak też szybko przemieścić się między nimi.

Właśnie taką wędrowkę proponujemy. Jest to wycieczka pomiędzy dwoma zachodniopomorskimi parkami narodowymi, prowadząca przez siedem parków krajobrazowych położonych na trasie. Po drodze warto także odwiedzić dwa ogrody dendrologiczne i jeden park zdrojowy, dopełniające wyśmienicie obraz ochrony przyrody w województwie.

1. Woliński Park Narodowy⁶

Chociaż Woliński Park Narodowy położony jest na północno-zachodnim krańcu Polski, odwiedziło go już wielu turystów z całego kraju. Dzieje się tak, dlatego że po pierwsze - jest to najstarszy park w województwie (powstał w 1960 r.) a po drugie – gdyż tylko przez jego terytorium można dotrzeć do nadmorskich kurortów i kąpielisk: Świnoujścia, Międzyzdrojów, Wisielki, czy Międzywodzia. Jednocześnie park jest wspaniałą naturalną bramą wjazdową do Polski, dla wszystkich odwiedzających ją od strony morza, marynarzy czy pasażerów promów z Kopenhagi i Malmö.

W skład parku wchodzi bardzo zróżnicowane obszary – wody morskie oraz lasy, jeziora i łąki wyspy Wolin. Park sięga od głębiny morskich po górę Grzywacz, 115 metrów ponad poziomem morza. Jednak już nad samym brzegiem morza wznoszą się malownicze surowe klify.

Park powstał przede wszystkim dla ochrony lasów wyspy Wolin. Wcześniej tutejszych lasów nie tylko nie chroniono, lecz intensywnie wykorzystywano je w gospodarce leśnej. Planowe zagospodarowanie lasów rozpoczęło się na wyspie Wolin około 1750 r. Prowadzono wyręby i odnawianie wyciętych powierzchni (głównie sosną), w lasach bukowych sztucznie wprowadzano dęby. Ok. 1880 r. zaczęto opracowywać plany urządzania lasu. Wprowadzono do lasów gatunki egzotyczne – daglezję, wejmutkę, żywotnik olbrzymi, jodłę pospolitą, świerk serbski. Właśnie z końca XIX w. pochodzą: największa w Parku daglezja (ponad 3 m obwodu pnia i 33m wysokości), rosnąca przy granicy wioski Wisielka, oraz największy żywotnik olbrzymi (4,5m obwodu pnia i 25m wysokości), rosnący przed siedzibą obwodu ochronnego Warnowo.

Park składa się z ośmiu obwodów ochronnych, z których wszystkie poza Międzyzdrojami, rozpoczynają się na literę „W”: Wicko, Wisielka, Warnowo, Wapnica, oraz trzy wodne obwody ochronne. Wody są, drugim po lasach, szczególnie ważnym ekosystemem na terenie Wolińskiego Parku Narodowego. Jednym z obwodów wodnych jest przybrzeżny pas Bałtyku o szerokości 1 mili morskiej, który czyni Woliński Park Narodowy pierwszym w Polsce parkiem morskim. Obszar ten został przyłączony do WPN w roku 1996, razem z pozostałymi obwodami wodnymi – rozlewiskami wstecznej delty Świny. Wsteczna delta Świny jest zjawiskiem unikatowym w całym basenie Morza Bałtyckiego. Ze względu na rolę, jaką pełni dla ochrony roślin i zwierząt specyficznych dla Bałtyku, Woliński Park Narodowy uzyskał status „obszaru specjalnej troski” (ang. BSPA).

Na leżących nad Zalewem łąkach prowadzi się prace gospodarcze, których z założenia nie powinno być w parkach narodowych. Prace te są jednak konieczne właśnie dla utrzymania tego ekosystemu, który podlega ochronie. Gdy przed laty zaprzestano tutaj wypasu bydła i koni, obejmując te tereny ochroną, zaczęły one zarastać trzciną, wypierającą ich charakterystyczną dotąd roślinność. Ta właśnie roślinność wymaga szczególnej ochrony, ponieważ stanowi naturalne środowisko lęgowe dla kilkunastu gatunków ptaków. Utrzymanie jej jest szczególnym celem uprawiającym prace gospodarcze na tym terenie, dzięki czemu obszar delty Świny wciąż może stanowić dla ptactwa ostoję o znaczeniu europejskim. Ptaki to najliczniejsza gromada kręgowców na terenie parku.

Przez Wolin przebiega główny szlak przelotu ptaków wzdłuż wybrzeża Bałtyku. Symbolem Wolińskiego Parku Narodowego – a każdy park narodowy ma w swoim logo jakieś zwierzę – jest orzeł bielik. Orły bieliki można na terenie parku oglądać w woliarach – nie są jednak zniewolone po to, by pokazywać je turystom, lecz dlatego, że ratuje im to życie. W woliarach znajdują się osobniki, które ze względu na odniesione w swoim naturalnym środowisku rany, nie mogą w nim dalej funkcjonować. Pozostają, więc, pod opieką pracowników parku i tylko dzięki temu można je obserwować z bliska.

Niewątpliwie z Wolińskim Parkiem Narodowym kojarzony jest żubr, którego cała tutejsza populacja żyje pod baczny okiem pracowników parku i którą także można

⁶ **Woliński Park Narodowy**, ul. Niepodległości 3a, 72-500 Międzyzdroje, Tel. (0-91) 32-80-727 (0-91) 32-80-737, Faks (0-91) 32-80-357, <http://wolinpn.pl> wolinskipn@wolinpn.pl

oglądać z bliska – w zagrodzie pokazowej^{7 8}, w warunkach bardzo zbliżonych do naturalnych. Hodowla żubrów jest bardzo trudna i odtwarzanie ich populacji w Polsce trwa już kilkadziesiąt lat. Każdemu siedlisku żubrów na świecie przyporządkowane są litery, od których rozpoczynać się mają nazwy urodzonych w nim młodych. Imiona żubrów w Polsce rozpoczynają litery „Po” (od „Poland”), na przykład Podziw. Wolińska żubrzyca Pocahontas jest córką Pogromu i Poślanki, a Pogodny i Pomorzanin to synowie Popitki, wnukowie Poleczki. Jak widać, poza wielkim sercem do zwierząt, opiekunowie żubrów wykazują się także sporym poczuciem humoru. Na stronie internetowej parku zamieszczone są przystępne informacje o zamieszkujących go zwierzętach, w tym opis ich wyglądu, tropów, a nawet odchodów – informacje, które pomogą w terenie każdemu pasjonatowi przyrody.

W parku prowadzona jest szeroka działalność edukacyjna^{9 10}, muzealna¹¹ i naukowa. Na jego terytorium znajduje się stacja meteorologiczna. Woliński Park Narodowy wydaje własne czasopismo „Klify”. Informację turystyczną w terenie tworzą tutaj: mapy, przewodniki, foldery oraz broszury dostępne w kasach, w Muzeum Przyrodniczym i Zagrodzie Pokazowej Żubrów. Na terenową informację składają się 44 mapy, 17 plansz informacyjnych, 31 tablic regulaminowych, 32 tablice z logo parku, 7 plansz dydaktycznych, 183 piktogramy oraz 15 rogatek – witaczy.

Sieć szlaków turystycznych i ścieżek dydaktycznych parku liczy ok. 44 km. Wśród jezior najciekawsze są Jezioro Turkusowe¹², o specyficznym kolorze wody oraz Jezioro Czajcze. Słynne są cztery punkty widokowe: „Gosań”¹³, „Zielonka”, „Piaskowa Góra”, „Kawcza Góra”. Ze wzgórza „Zielonka” obok Lubina roztacza się rozległy widok na Zalew Szczeciński, wsteczną deltę Świny i wyspę Uznam, z górującym nad nią wzgórzem Golm w Niemczech. W Kołczewie, u granic parku, funkcjonuje znane pole golfowe.

Kierunkiem dalszych wypraw turystów są często okolice Szczecina. Tu można się przesiąść na dalekobieżne połączenia kolejowe, można zrobić większe zakupy, czy odwiedzić muzea. Warto jednak wiedzieć, że i w tym rejonie szczególnym atutem jest przyroda. Wzdłuż doliny Odry i granicy z Niemcami położone są cztery parki krajobrazowe. Do Szczecina z Wolińskiego Parku Narodowego dotrzeć można na wiele sposobów. Przez Zalew Szczeciński albo wzdłuż jego brzegu. Turyści rowerowi mogą skorzystać ze szlaku rowerowego „Wokół Zalewu Szczecińskiego”, który obiega zalew, umożliwiając wybór między trasą wschodnią (wzdłuż kilku rezerwatów florystycznych i torfowiskowych), a zachodnią - przez Niemcy.

⁷ **Zagroda Pokazowa Żubrów** jest czynna, w dniach 1 maja – 30 września: od 10:00 do 18:00 (nieczynne w poniedziałki), w dniach 1 października – 30 kwietnia: od 08:00 do 16:00 (nieczynne w niedziele i poniedziałki); wstęp: 5 PLN (ulgowy 3 PLN).

⁸ **Miejsce Postojowe Kwasowo**, przy drodze nr 102, nieopodal drogi dojazdowej do Zagrody Pokazowej Żubrów: w dniach 16.05.2005 do 18.09.2005: 9.30 – 18.00. Opłaty: samochody osobowe, motocykle, busy do 8 pasażerów: 4 PLN, autokary i pojazdy powyżej 8 pasażerów – 8 PLN.

⁹ **Zajęcia edukacyjno – turystyczne WPN** (odpłatne). Kontakt: Jolanta Katarzyna Dylawerska tel. 091 32 80 727 wew. 67. Konieczne jest wcześniejsze dokonanie rezerwacji (minimalny czas oczekiwania na przewodnictwo: 4 - 6 tygodni).

¹⁰ **Obiekt Edukacyjno-Turystyczny WPN „Wiatrak”** (organizacja spotkań), ul. Leśna 15, Międzyzdroje.

¹¹ **Muzeum Przyrodnicze WPN / Centrum Edukacyjno- Muzealne**, godziny otwarcia – 1 maja – 30 września: od 09:00 do 17:00 (nieczynne w poniedziałki); 1 października – 30 kwietnia: od 09:00 do 15:00 (nieczynne w niedziele i poniedziałki). Wstęp: 5 PLN (ulgowy 3 PLN)

¹² **Miejsce postojowe Wapnica**, we wsi, w dniach 16.05.2005 do 18.09.2005: 9.30 – 19.30. Opłaty: samochody osobowe, motocykle, busy do 8 pasażerów: 4 PLN, autokary i pojazdy powyżej 8 pasażerów – 8 PLN.

¹³ **Miejsce postojowe Gosań**, przy drodze dojazdowej do punktu widokowego Gosań (klif): w dniach 16.05.2005 do 18.09.2005 9.30 – 20.00. Opłaty: samochody osobowe, motocykle, busy do 8 pasażerów: 4 PLN, autokary i pojazdy powyżej 8 pasażerów – 8 PLN.

2. Szczeciński Park Krajobrazowy^{14 A}

Szczeciński Park Krajobrazowy obejmuje jedną z trzech puszczy okalających miasto Szczecin. Park, choć popularnie zwany jest również „Puszczą Bukową”, obejmuje także okoliczne polany. Inna jego popularna nazwa, „Góry Bukowe”, odnosi się do Wzgórz Bukowych, z najwyższym szczytem – Bukowcem (147 m n.p.m.).

Obszar parku, leżącego dziś na obrzeżach miasta Szczecina rozwijał się w średniowiecznym układzie małych wsi, znanych do dziś cieków wodnych, w tym rzeki Płoni oraz jezior na okolicznych polanach. W roku 1174 objęli ten teren Cystersi, którzy osiedli Kołbaczu – znajdującym się dziś w otulinie parku. Ich działalność wykraczała poza obszar dzisiejszej Puszczy Bukowej – karczowali lasy, dokonywali zmian w drzewostanie, regulowali przebieg rzek, w tym Płoni, doprowadzili do podniesienia tafli jeziora Miedwie. Te czasy pamiętać mają, według legendy, rosnące na terenie parku: lipa „Święty Otton” i dwa „Dęby Krzywoustego”. Chociaż są w rzeczywistości młodsze, pozostają najstarszymi pomnikowymi drzewami Parku.

W XVIII w. przez wylesienia pod grunty rolne Puszcza Bukowa utraciła naturalną łączność z Doliną Dolnej Odry. Podczas XIX w. puszcza została przetrzebiona, zmienił się także jej skład, w wyniku intensywnej gospodarki leśnej. Przed II wojną światową Szczecinianie używali tych terenów do celów rekreacyjnych. Jeździła tędy kolejka turystyczna, było wiele gospod. Jedną z nich mieściła się w sztucznej grocie, zbudowanej z betonu przed 1880 r. Grota imitowała naturalną jaskinię skał wapiennych – wraz ze sztucznie utworzonymi naciekami, stalaktytami i stalagmitami. Przed wejściem do niej stoi do dziś łuk o rozpiętości około 30 m. Przed wojną, kiedy w grocie była restauracja, na łuku stała imitacja japońskiej pagody. Do dziś w Puszczy Bukowej zachowały się bite drogi i brukowane dukty, z których korzystali przedwojenni Szczecinianie. Nad parkiem przebiega autostrada z Berlina, której ostatni odcinek doprowadzono tutaj w 1936 r. Wówczas granica polsko-niemiecka leżała jeszcze daleko na wschodzie i odmowa poprowadzenia tej autostrady przez terytorium Polski stała się pretekstem do wybuchu II wojny światowej. Autostrada również wzbogaca malowniczy krajobraz parku. Szczególnie baśniową i tajemniczą aurę nadają mu jej wiadukty, mające do kilkunastu metrów wysokości, z których jeden, w Kłęskowie, rozpina się na ponad 150 metrów.

Puszcza Bukowa to także bogactwo gładów narzutowych, które jeśli nie zostały wykorzystane przez człowieka, pozostały tam, gdzie umieścił je lodowiec. W parku – Jezioro Szmaragdowe powstało w wyniku zatopienia kopalni kredy. Właśnie temu minerałowi zawdzięcza swój kolor. Od czasu zamknięcia kopalni zdziczał park, należący do jej właściciela - Töpfera i w miejscu tym odtworzyło się naturalne stanowisko cisa, dziś objęte rezerwatem, jak większość skupisk cisów w kraju. To smukłe drzewo iglaste spotykane jest w Polsce jedynie na zachodzie, rośnie bowiem w klimacie o cechach oceanicznych. Cis objęty jest w Polsce ciągłą, ścisłą ochroną gatunkową od 1934 roku, jednak już pół tysiąclecia wcześniej Władysław III Jagiełło zakazał w Statucie Wareckim niszczenia cisa w lasach. W owym czasie bardzo cenne, ciężkie i zwięzłe drewno cisa wykorzystywano m.in. do wyrobu łuków. Nie dość, że nie jest to drzewo dobrze czujące się w polskim klimacie, to jeszcze rośnie wolno, przybierając do 1 mm grubości na rok.

Ze wzgórza Widok, w pobliżu jeziora Szmaragdowego, roztacza się rozległa panorama Szczecina i Doliny Odry. Stąd prowadzą szlaki włąb puszczy, cieszące się ciągłą popularnością wśród Szczecinian. Na terenie Parku, w Binowie, znajduje się ponadto jedno z najsłynniejszych w województwie pól golfowych¹⁵, można tu także jeździć konno¹⁶. Nieopodal znajduje się ogród dendrologiczny, dopełniający obraz

¹⁴ **Dyrekcja Parków Krajobrazowych Doliny Dolnej Odry w Gryfinie**, patrz: Park Krajobrazowy Doliny Dolnej Odry.

¹⁵ **Pole Golfowe Binowo Park**, Binowo 62, tel. 091 404 15 33

¹⁶ **Stadnina Koni**, Binowo 35, tel. 091 487 75 40, **Ośrodek Jeździecki „Bukowiec”**, Kołwko, tel. 091 460 90 98

Szczecińskiego Parku Krajobrazowego jako miejsca, w którym natura i kultura udanie współistnieją.

3. Ogród dendrologiczny w Glinnej

Ogród, położony w pobliżu wsi Glinna, na terenie Puszczy Bukowej, gromadzi cenną roślinność introdukowaną – zasadzoną tutaj przez człowieka. Historię ogrodu rozpoczęła jednak prywatna szkółka drzew rodzimego pochodzenia, pojawiająca się w źródłach w 1823 r. W 1870 roku szkółkę przejęło miejscowe nadleśnictwo państwowe w Śmierdnicy. W końcu XIX wieku, z inicjatywy ówczesnego nadleśniczego Carla Ludwiga Gené, będącego z pochodzenia Francuzem, na obrzeżach kwater szkółkarskich posadzono kilkadziesiąt okazów obcych drzew. Miały służyć ozdobie i urozmaiceniu, ale także do celów badawczo-naukowych.

Po II wojnie światowej siły natury i brak gospodarza doprowadziły do znacznego zubożenia gatunków w Ogródzie. W latach 70. ogród objęło opieką naukową Arboretum SGGW w Rogowie, z którego introdukowano nowe drzewa i krzewy, przebudowując stopniowo kwatery Ogródu. Dziś Ogród w Glinnej jest, jak na początku, w zarządzie nadleśnictwa – tym razem z siedzibą w Gryfinie. Na terenie leśnictwa Śmierdnica stoi od 1891 r. pomnik założyciela Ogródu, nadleśniczego Carla Ludwiga Gené.

W Glinnej rośnie dziś 230 gatunków drzew i krzewów, w tym liczne odmiany ostrokrzewów. Najcenniejsze i jedne z największych wśród tutejszych drzew to: obumarły już mamutowiec olbrzymi (sekwoja) o wysokości 40 metrów, jodła olbrzymia (40m), orzesznik pięciolistkowy (32m), jodła szlachetna (22,5m). Występują tu także cyprysiki, choina kanadyjska, kasztany jadalne, platany klonolistne, 24 gatunki klonów, 10 gatunków magnolii. Rośnie tutaj największy w Polsce cyprysik żywotnikowaty (14,5m). Osobliwością Ogródu jest kilkunastoletni kielichowiec chiński, najstarszy w Europie krzew gatunku, który odkryto dopiero w 1963 r. w Chinach.

Na zachód od Puszczy Bukowej ciągnie się, szeroka na 4 kilometry, przełomowa dolina Odry, wpływającej do miasta Szczecina. Ten teren obejmuje Park Krajobrazowy Dolnej Odry. Odmienne krajobrazy obu parków podziwiać można w ciągu kilku chwil, jako że połączone są kilkoma trasami pieszymi oraz szlakiem rowerowym „Zielona Odra”. Łączy je nawet autostrada Berlin – Szczecin, rozdzielająca się tutaj na drogi krajowe do Świnoujścia, Gdańska, Zielonej Góry i Poznania. Oba parki łączy wreszcie to, że widać je z położonego na zachodnim brzegu Odry Wzgórza Widokowego nad Międzyodrzem.

4. Park Krajobrazowy Dolina Dolnej Odry^{17 B}

Park Krajobrazowy Dolina Dolnej Odry obejmuje obszar położony między Odrą Zachodnią a Wschodnią (Regalicą). Międzyodrza nigdy nie skolonizowano z powodu jego podmokłego charakteru. Naprzeciw odrzańskich polderów, na wschodnim brzegu Regalicy leży Gryfino, główny tutejszy ośrodek miejski i siedziba zarządu wszystkich czterech parków Doliny Dolnej Odry. Z wyższych partii miasta (osiedle Górny Taras) widać rozległą panoramę Międzyodrza, zamkniętą na horyzoncie lasami i sylwetkami zabytkowych kościołów niemieckich miasteczek. Widok ten udaje się nawet wypatrzeć z okien pociągu, sunącego nad miastem. Wzniesienia Doliny Dolnej Odry sięgają 30 m n.p.m.

Człowiek, choć nie zamieszkał na Międzyodrzu, ingerował w nie dla potrzeb własnego bezpieczeństwa i gospodarki rolnej – jeszcze w połowie XX w. Międzyodrza używano jako pastwiska i kośne łąki. Obszar parku obejmuje torfowiska i mokradła

¹⁷ Dyrekcja Parków Krajobrazowych Doliny Dolnej Odry w Gryfinie, ul. Armii Krajowej 36, 74-100 Gryfino, tel. 091 415 01 39, pon. - pt.: 7:30 -15:30; www.pkddo.hg.pl, parki.ddoic@pro.onet.pl.

poprzecinane siecią kanałów i starorzeczy. Znajduje się tutaj wiele budowli hydrotechnicznych służących niegdyś do regulacji poziomu wody, głównie w celu utrzymywania pastwisk oraz zabezpieczenia przeciwpowodziowego. Choć nie są już dziś używane, to właśnie rozległa dolina Dolnej Odry uchroniła Szczecin przed poważniejszymi skutkami powodzi w 1997 r.

Centralny charakter tych terenów dla dawnej gospodarki idzie w parze ze szczególnym znaczeniem przyrodniczym Międzyodrza dla obszarów położonych wokół. Nie dziwi więc, że cały obszar objęty jest Międzynarodowym Parkiem Dolina Dolnej Odry, którego niemiecką częścią jest park narodowy Nationalpark Unteres Odertal. Linia Odry, stanowiąca granicę państwową, dla przyrody stanowi przecież istotny łącznik, a nie barierę. Dlatego warto przemierzać oba parki nie zważając na granice administracyjne. Przez granicę można przejść pieszo lub przejechać rowerem przez, zamknięty jeszcze kilka lat temu, most na Odrze Zachodniej.

Park Krajobrazowy Dolnej Odry istnieje szczególnie dla ochrony zwierząt żyjących w środowisku wodnym i wodno-błotnym. W dolinach innych wielkich rzek europejskich nie spotyka się już wielu roślin i zwierząt, których ostoją są mokradła i kanały Międzyodrza. Ze ssaków są tutaj nawet wydry i bobry oraz nietoperze, a najliczniejszą grupę stanowią ptaki, w tym kormorany, myszołowy, czapla siwa, orzeł bielik, a także gęsi, kaczki czy żurawie, dla których to szczególnie ważne miejsce w tej części Europy.

Dalej idąc z biegiem Odry przemierza się malownicze krajobrazy prowadzące do Cedyńskiego Parku Krajobrazowego. Między parkami przejechać można szlakiem rowerowym Zielona Odra. Na wysokości wsi Zatoń Dolna znajduje się szczególne miejsce widokowe. Na tym obszarze można kilkakrotnie przekroczyć granicę z Niemcami, więc odległość między parkami można także pokonać zachodnim brzegiem Odry, przez niemiecki Park Narodowy Doliny Dolnej Odry. Kto nie wie, którą stronę wybrać, na pewno nie pożałuje, jeżeli przemierzy je obie.

5. Cedyński Park Krajobrazowy^{18 c}

W Cedyńskim Parku Krajobrazowym szczególnego znaczenia nabierają słowa rosyjskiego poety „szczęśliwy, kto oglądał świat w chwilach przemiany i przełomu”. Przełom Odry jest głównym walorem krajobrazowym Parku. Oprócz rozległych łąk odrzańskich ochroną objęte są leżące na wschód lesiste wzgórza morenowe, poprzecinane dolinami mniejszych dopływów Odry. Ze wzgórz roztaczają się wspaniałe widoki na Dolinę Odry, a najwyższym wzniesieniem Parku jest Zwierzyniec, 167 m n.p.m.

Park powstał dla ochrony walorów krajobrazowych i przyrodyżywionej. Obejmuje Puszcę Piaskową, Polder Cedyński i zachodnią część Lasów Mieszkowickich. Są tu świetne warunki dla występowania, rzadkiej w Polsce, roślinności ciepłolubnej. Tutejsze ptaki to m.in. orzeł bielik, rybołów, bocian czarny, żuraw, ostrzygojad. Z chronionych gatunków ssaków występują tu wilk, bóbr, wydra, jeź i nietoperze. W otulinie parku, za murami miejskimi Chojny, nad rzeką Rurzą rośnie największy płatan w Polsce – klonolistny płatan „Olbrzym”, o obwodzie 10,5 m.

Park obejmuje najdalej na zachód wysunięte miejsce Polski. Dzięki okolicznym przejściom granicznym można wyprawić się na drugi brzeg Odry. Planowane jest wykorzystanie istniejących tu nasypów kolejowych do potrzeb turystyki rowerowej, a szczególnie otwarcie rowerowego przejścia granicznego na dawnym wiadukcie kolejowym w Siekierkach. Dziś przez park biegnie szlak rowerowy Zielona Odra, będący jednym z fascynujących sposobów dotarcia do sąsiednich parków krajobrazowych.

¹⁸ Dyrekcja Parków Krajobrazowych Doliny Dolnej Odry w Gryfinie, patrz: Park Krajobrazowy Doliny Dolnej Odry.

Podążając dalej w górę Odry dotrze się do miejsca, w którym uchodzi do niej Warta, rzeka przepływająca m.in. przez Poznań i Gorzów Wlkp. Samo ujście Warty leży poza granicami województwa zachodniopomorskiego i objęte jest najmłodszym w Polsce parkiem narodowym – Parkiem Narodowym „Ujście Warty”. Miejsca te nie są odległe od Cedyńskiego Parku Krajobrazowego i można tam dotrzeć zarówno koleją, jak i samochodem, a także, w krótkim czasie, na piechotę czy rowerowym szlakiem Zielona Odra, który biegnąc od Szczecina kończy się właśnie na terenie Parku Narodowego „Ujście Warty”.

6. Park Krajobrazowy „Ujście Warty”¹⁹

Park Krajobrazowy „Ujście Warty” obejmuje obszar niewłączony w roku 2001 do parku narodowego o tej samej nazwie²⁰. Park narodowy znajduje się w całości w województwie lubuskim, podczas gdy park krajobrazowy „Ujście Warty” obejmuje obszary obu województw²¹. Część zachodniopomorska Parku to bezpośrednie otoczenie Odry, świeżo zasilonej wodami Warty. Są to przede wszystkim łąki, lasy i starorzecza. Szczególnie interesujące są krajobrazy tutejszych wysp mineralnych, głównie piaszczysk. Bardzo cenny drzewostan dębowy tworzą tutaj kilkudziesięcioletnie dęby szypułkowe o krótkich pniach i krzaczastych koronach. Występujące tu roślinność i zwierzyzna są typowe dla Doliny Dolnej Odry, podobne jak w Cedyńskim Parku Krajobrazowym. Park Krajobrazowy „Ujście Warty” gości jednak także gatunki ptaków niespotykane nigdzie indziej w Zachodniopomorskiem. Licznie występują tu ptaki wodno-błotne, a na równinach żerują ptaki drapieżne. Teren parku stanowi miejsce rozmnażania się, żerowania i odpoczynku rzadkich i zagrożonych gatunków, jak: bielik, nurogęś, gągoł, czapla siwa, bocian biały. Ze ssaków są to bóbr europejski i kuna leśna.

Nieopodal, we wsi Szumiłowo, rozpoczyna się zachodniopomorski odcinek szlaku rowerowego Zielona Odra, prowadzący dalej do Kostrzyna i Słońska. Warto odwiedzić pobliski park narodowy, gdyż poza granicami województwa leżą ważne fragmenty przyrodniczej układanki, której nie podobna zrozumieć bez złożenia ich w całość.

Do kolejnego parku w Zachodniopomorskiem dotrzeć można drogą łączącą Kostrzyn i Pyrzyce (także połączenia autobusowe). W tym miejscu można także zakończyć, rozpocząć albo skrócić podróż. Kostrzyn nad Odrą jest najważniejszym węzłem komunikacyjnym w okolicy, łączy go m.in. bezpośrednie połączenie kolejowe z Berlinem, Szczecinem, czy Zieloną Górą. Przez Pyrzyce przechodzi rzeka Płonia, łącząca Barlinecko-Gorzowski Park Krajobrazowy ze wspomnianym wcześniej Szczecińskim Parkiem Krajobrazowym.

7. Barlinecko-Gorzowski Park Krajobrazowy^{22 D}

Część zachodniopomorska (około połowy) Barlinecko-Gorzowskiego Parku Krajobrazowego leży na Pojezierzu Myśliborskim. Wiele tu jezior, oczek wodnych i torfowisk, wypełniających obniżenia terenu, ale także i wzniesień. Lasy parku to puszcza o tej samej nazwie – Barlinecko-Gorzowska, pokrywająca niemal całą południową część parku. Część zachodniopomorska jest wprawdzie mniej zalesiona, za to bardzo górzyscie ukształtowana. Samą źródłowiskową dolinę rzeki Płoni przecina na terenie parku 90 wąwozów. Wśród obecnych tu pomników przyrody są gład

¹⁹ Dyrekcja Parków Krajobrazowych Doliny Dolnej Odry w Gryfinie, patrz: Park Krajobrazowy Doliny Dolnej Odry.

²⁰ www.pnujsciewarty.gov.pl

²¹ Zarząd Parków Krajobrazowych Województwa Lubuskiego, Gorzów Wlkp.

²² Lubociesz (Lipy) 7, 66-415 Kłodawa, tel. 0 608 09 13 99, www.bgpk.republika.pl

narzutowy i źródło „Boży Dar”. Największe z tutejszych jezior to jezioro Barlineckie, z czterema wyspami: Łabędzią, Sowią, Nadziei oraz pływającą wyspą Zieloną. Na terenie Parku spotyka się wiele gatunków ptaków, m.in. płomykówkę, puchacza, jastrzębia i rybitwę.

W parku dla celów turystycznych i dydaktycznych wytyczono 6 szlaków i ścieżek przyrodniczych. W siedzibie dyrekcji parku w Lubociesz (Lipach), w województwie lubuskim, funkcjonuje ośrodek edukacji przyrodniczej „Leśna Stacja Dydaktyczna”²³.

Źródłisko rzeki Płoni, poprzecinane licznymi wąwozami zwie się „Bieszczadami Barlineckimi”. Inne Bieszczady – „Ińskie” to fragmenty następnego parku na trasie. Krajobrazy te można porównać przemierzywszy niebieski szlak pieszy leżący między parkami. Obszar ten stanowił dawniej pogranicze pomorsko-brandenburskie. Ziemia ta charakteryzują wspólne elementy krajobrazu kulturowego, jak architektura sakralna, budownictwo ludowe, czy układy przestrzenne wsi i folwarków, szczególnie tutaj liczne dawne majątki rycerskie. Na terenie jednego z takich folwarków z zespołami rezydencyjno-parkowymi znajduje się dzisiaj słynny ogród dendrologiczny w Przelewicach.

8. Ogród dendrologiczny w Przelewicach²⁴

Pierwszy park w Przelewicach był przypałacowym parkiem w stylu angielskim. Powstał w roku 1814 z polecenia radcy Ministerstwa Skarbu Prus, von Borgstede. W XIX w. dobra przelewickie należały do dalszej rodziny jednego z pruskich książąt, którego dziedzice pozostali w tych dobrach, przyjmując od Przelewic nazwisko „von Prillwitz”. W 1923 r. majątek przelewicki nabył dr Conrad von Borsig, potentat niemieckiego przemysłu metalurgicznego, będący zarazem wielkim miłośnikiem roślin drzewiastych i członkiem Niemieckiego Towarzystwa Dendrologicznego. Pokierował on całkowitą przebudową parku w latach 1933–38. Od chwili powstania tego naturalistycznego parku można mówić o ogrodzie dendrologicznym w Przelewicach. Dzisiejszy układ kompozycyjny ogrodu nawiązuje do kierunków wytyczonych przez von Borsiga. W latach 1948-50 H. Chylarecki oznaczył i opisał tutejsze gatunki i odmiany roślin drzewiastych. Niestety, jednocześnie neoklasycystyczny pałac i mauzoleum rodziny von Prillwitz popadły w ruinę z braku gospodarza. Cały zespół pałacowo-ogrodowy uznany jest dziś za zabytek.

W roku 2006 kończy się odbudowa pałacu, który zostanie udostępniony gościom Ogrodu jako Botaniczne Centrum Badawczo-Wdrożeniowe. W centrum znajdują się sale konferencyjne, szkoleniowe, czytelnia, wystawy, laboratoria, kawiarnia, pokoje noclegowe. Planowana do udostępnienia w 2007 r. oranżeria zawrze kolekcję roślin śródziemnomorskich, salę prelekcyjną, kawiarnię i taras widokowy. W obiektach pofolwarcznych znajdują się szklarnia i szkółka, w której hodzi się rośliny na potrzeby kolekcji oraz na sprzedaż²⁵.

Dziś kolekcja ogrodu przelewickiego obejmuje ok. 1200 gatunków i odmian drzew, trzykrotnie więcej niż przed 30 laty. Ogród stanowi ostoję dla rzadkich i ginących roślin zapisanych w Polskiej Czerwonej Księdze Roślin, jak również dla chronionych gatunków obcych, zapisanych w takiej światowej księdze. Dumą ogrodu są przepysznie kwitnące jabłonie ozdobne, wiśnie japońskie oraz 20 gatunków i odmian magnolii. Rośnie tu wiele osobliwości dendrologicznych, roślin drzewiastych rzadko spotykanych w Polsce, nawet w innych kolekcjach dendrologicznych. Są to m.in.

²³ **Leśna Stacja Dydaktyczna w Lubociesz (Lipach)** – tel. 0 602 40 65 99

²⁴ **Ogród Dendrologiczny w Przelewicach**, 74 - 210 Przelewice, info@ogroddendrologiczny.szczecin.pl; godziny otwarcia: 15.04 - 31.08 codziennie od 9.00 do 20.00; 1.09 - 31.10 codziennie od 9.00 do 17.30; 1.11 - 14.04 w dni robocze od 9.00 do 15.00; wstęp: 7 PLN, ulgowy 4 PLN, sezonowy karnet wstępu 20 PLN.

²⁵ **Punkt sprzedaży roślin** przy wejściu do Ogrodu czynny jest w sezonie codziennie w godzinach 11.00-17.00.

bambusy, drzewa mamutowe (sekwoje), metasekwoje, unikalne sosny z Meksyku. Himalajów, Chin i Japonii. W Przelewicach rośnie także najstarszy na świecie gatunek drzewa, miłorzęb dwuklapowy. Drzewo to pokrywało znaczne obszary ziemi przed 190 milionami lat, czyli, gdy na ziemi żyły dinozaury.

W Ogrodzie Japońskim rośnie dawidia, najczęściej uprawiana w Europie odmiana drzewa chusteczkowego, sprowadzona przez francuskiego misjonarza i botanika Armand Davida. W Przelewicach posadził ją Conrad von Borsig. Swoją nazwę drzewo chusteczkowe zawdzięcza charakterystycznym białym liściom, przez co bywa także zwane w innych językach drzewem duchów lub drzewem gołębi.

Druga połowa maja to w ogrodzie Dni Drzewa Chusteczkowego, kiedy przypada okres kwitnienia drzewa chusteczkowego. Na terenie ogrodu odbywają się koncerty "Cztery pory roku w Arboretum Przelewickim". We wrześniu można wziąć udział w rowerowym rajdzie²⁶ gwiaździstym i towarzyszącym mu imprezom sportowych, konkursach i ognisku. W ogrodzie są także wyznaczone miejsca do rozpalenia ogniska²⁷ i jedno murowane stanowisko do grilla²⁸. Na teren ogrodu nie wolno wносить własnych urządzeń do grillowania, ani rozpalać ognia w miejscach innych niż wyznaczone. W Centrum Edukacji Przyrodniczej funkcjonuje czytelnia²⁹, można tu zarezerwować zajęcia³⁰ na określony temat, rezerwacji wymaga także oprowadzanie³¹ po ogrodzie. Turyści z psami, których nie wpuszcza się na teren ogrodu, mogą odbyć spacer wokół ogrodu i trasą dawnego szlaku kolejowego.

9. Iński Park Krajobrazowy^{32 E}

Iński Park Krajobrazowy leży w centralnej części województwa, a także pośrodku Pojezierza Ińskiego i Wyżyny Ińskiej. Powstał dla zachowania szczególnych walorów krajobrazu polodowcowego i przyrodniczych. Ponad połowa obszaru parku to lasy, głównie buczyna pomorska.

Malowniczy krajobraz parku współtworzą liczne wąwozy i głazowiska. Najwyższym wzniesieniem parku jest Głowacz (180 m n.p.m.). Część wód parku odprowadza bezpośrednio do Bałtyku rzeka Rega. Z okolic Głowacza wypływa Ina, która płynie dalej na zachód przez m.in. Stargard i Goleniów, uchodząc do Odry przed Zalewem Szczecińskim. Na terenie parku Ina płynie na południe, poprzez wielorynnowe jezioro Ińsko, największe z ponad 60 znajdujących się tutaj jezior. Szczególny urok parkowi nadaje różnorodność form jego jezior – od długich i głębokich jezior rynnowych, po małe i płytkie bezodpływowe oczka wodne. Jeziora zajmują prawie jedną dziesiątą obszaru parku. Osobliwością parku są pływające wyspy na jeziorach Kamienny Most i Linówko, stanowiące ostoję wodnego ptactwa.

We wsiach na terenie parku i jego otuliny gniazdują gromadnie białe bociany. Ze względu na liczne położone wśród lasów bagna i tereny podmokłe, ma tu swoje legowisko żuraw. Jest ono jednym z największych legowisk żurawia w Polsce. Ptak ten jest charakterystyczny dla Ińskiego Parku Krajobrazowego tak, że jego podobiznę umieszczono w godle parku. Występują tu także charakterystyczne dla terenów podmokłych ssaki, jak wydry czy bobry – wsiedlone tutaj w latach 90.

²⁶ Regulamin rajdu można znaleźć na stronie Ogrodu w sierpniu.

²⁷ Dodatkowa opłata za ognisko wynosi 40 PLN i obejmuje rezerwację miejsca oraz drewno. Ułożenie ogniska, rozpalenie i prowiant pozostają w rękach uczestników. Maksymalny czas przebywania przy ognisku wynosi 2 godziny. Rezerwacja terminu i miejsca - telefonicznie.

²⁸ Korzystanie z grilla jest bezpłatne (konieczny jest własny materiał na opał).

²⁹ **Czytelnia** jest czynna w dni powszednie od godziny 8.00 do 15.00. Jednorazowo może w niej przebywać nie więcej niż 8 osób.

³⁰ Termin i temat zajęć należy rezerwować z co najmniej dwutygodniowym wyprzedzeniem. Jednorazowa opłata za zajęcia wynosi 100 PLN od grupy. Zajęcia trwają około 2 godzin zegarowych; częściowo odbywają się w pomieszczeniach Centrum, a częściowo na terenie Ogrodu.

³¹ Oprowadzenie po parku trwa do 2 godzin i wymaga wcześniejszej telefonicznej rezerwacji terminu (data, godzina). Opłata za oprowadzenie wynosi 100 PLN od każdej grupy.

³² **Dyrekcja Ińskiego i Drawskiego Parku Krajobrazowego**, ul. Dworcowa 13, 78-520 Złocieniec, tel. 094 3673 544, dipk@op.pl, www.zlocieniec.gawex.pl/dipk

Najciekawsze fragmenty parku można zobaczyć idąc zielonym szlakiem pieszym Dobrzany - Ińsko - Cieszyno, z oznakowanym kolorem czarnym wejściem na górę Głowacz (punkt widokowy). Na wyspę Bielawa można w sezonie dotrzeć statkiem³³. Na terenie parku znajduje się wiele miejsc kempingowych, pól namiotowych, schronisk młodzieżowych i ośrodków wypoczynkowych.

Dalsza podróż prowadzi przez Drawsko Pomorskie, stolicę powiatu. Mimo zbieżności nazw, nie leży ono jeszcze na terenie Drawskiego Parku Krajobrazowego. Iński i Drawski Park Krajobrazowy mają wspólnego zarządcę, którego siedziba mieści się w Złocińcu. Od 2002 r. funkcjonuje tam profesjonalny Ośrodek Edukacji Ekologicznej Pojezierza Drawskiego i Ińskiego³⁴, którego celem jest upowszechnianie wiedzy z zakresu ochrony przyrody. Przy ośrodku funkcjonuje czytelnia³⁵, posiadająca zbiory w 17 grupach tematycznych. Ośrodek prowadzi kompleksowy program edukacji ekologicznej Pojezierza Drawskiego i Ińskiego, który jest działaniem na rzecz zrównoważonego rozwoju i ekorozwoju społeczeństwa, w myśl ustaleń Agendy 21. Oferta ośrodka skierowana jest zarówno do dzieci i młodzieży szkolnej, jak osób dorosłych, mieszkańców oraz turystów odwiedzających oba pojezierza.

10. Drawski Park Krajobrazowy^{36 F}

Drawski Park Krajobrazowy, leżący w centralnej części Pojezierza Drawskiego³⁷, jest najstarszym i największym parkiem krajobrazowym województwa. Powstał w roku 1979. Szczególnej ochronie podlega tu krajobraz polodowcowy wykształcony podczas ostatniego zlodowacenia, zwanego bałtyckim. Ochrona przyrody ma tutaj także stworzyć warunki do rozwinięcia działalności naukowo-dydaktycznej, a także dla rozwoju turystyki krajoznawczej.

Najwyższe wzniesienia położone są koło miejscowości Czarnkowie (223 m n.p.m.). Jak wykazały wiercenia, obszar ten był okresowo zalewany przez morze. Na terenie parku występują rośliny zarówno atlantyckie, jak i arktyczne. Około ćwierć obszaru parku zajmują lasy (bukowo-sosnowe). Park obejmuje 47 jezior, które zajmują 1/10 jego powierzchni. Największe z nich, jez. Drawsko jest drugim najgłębszym jeziorem Polski (ok. 80 m). Na brzegu jeziora nie leży Drawsko Pomorskie, lecz Stare Drawsko. Także nad tym jeziorem leży Czaplunek. Zakres terytorialny parku wyznacza trójkąt pomiędzy Czaplunkiem, Złocińcem i Połczynem-Zdrój. Ziemia pod Połczynem, w której źródło bierze rzeka Drawa – Dolina Pięciu Jezior zwana jest „Szwajcarią Połczyńską”. W piosence Starego Dobrego Małżeństwa „Makotka ze Złocińca” Adam Ziemianin pisze: „Drawa tak leniwie płynie, zamyślając się na zakrętach”. Choć rzeczywiście jest tak w Złocińcu i tam, gdzie Drawa przepływa przez jeziora, to u swych źródeł, a także i później, płynąc dalej na południe, Drawa jest rzeką o bardzo górskim charakterze. Objawia się on nie tylko w porywistym nurcie, lecz także w rzeźbie terenu, jaką kształtuje Drawa, czy w rodzaju porostów na jej dnie, typowych dla strumieni górskich. Nie dziwi więc, występowanie w parku pliszki górskiej. Można tu spotkać także derkacza – ptaka bardzo rzadkiego w Europie. Ze ssaków najliczniejsze są gryzonie, nie tylko myszy, szczury i wiewiórki, lecz także bobry i wiele gatunków nietoperzy.

Teren parku obfituje w liczne ślady osadnictwa człowieka, od starożytnych grodzisk, poprzez świadectwa działalności gospodarczej związanej z rewolucją przemysłową XIX w. Obszar ten stanowił przez wiele wieków pogranicze krain i organizmów politycznych. W XIII w. nad Jeziorem Drawsko osiedli z nadania księcia

³³ **Statek Europa (Wyspa Bielawa)**, tel. 094 375 44 74, 0602 524 880.

³⁴ **Ośrodek Edukacji Ekologicznej Pojezierza Drawskiego i Ińskiego**, ul. Dworcowa 13, 78-520 Złocieniec

³⁵ **Czytelnia OEEPDil** czynna w dni robocze: 8 – 14 (bezpłatnie).

³⁶ **Dyrekcja Ińskiego i Drawskiego Parku Krajobrazowego**, j.w.

³⁷ **Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Pojezierza Drawskiego**, ul. Rynek 1, 78-550 Czaplunek, tel/fax 094 375 52 37, biuro@pojezierzedrawskie.pl, www.pojezierzedrawskie.pl

Wielkopolskiego Przemysława II, Templariusze, a po likwidacji ich zakonu, Joannici. Oni to zbudowali nad jeziorem Drawsko warowny zamek Drahim, dziś w ruinie. Zabudowa okolicznych miast i wsi uległa zmianie podczas rozwoju przemysłu w XIX wieku, wówczas także powstały domy zdrojowe Połczyna-Zdroju (wówczas Bad Polzin). Przed II wojną światową obszar ten znów stał się zapleczem pogranicza, kiedy w pobliżu zbudowano fortyfikacje Wału Pomorskiego.

Spod zamku Drahim wyrusza ścieżka przyrodnicza Spyczyna Góra – Jezioro Prosono, jedna z 5 prowadzących przez park. Pozostałe cztery to ścieżki: Jezioro Czarnówek, Dolina Pięciu Jezior, Wyspa Bielawa, Przełom rzeki Dębnicy. Przez park przechodzą 4 szlaki piesze: czarny szlak przyrodniczy (rezerwaty), zielony szlak jezior, niebieski szlak leśny (górskie krajobrazy) oraz czerwony szlak leśno-widokowy, będący fragmentem „szlaku solnego”, odtwarzającego dawny trakt handlowy z Kołobrzegu do Wielkopolski. Więcej szlaków prowadzi przez otulinę parku i resztę Pojezierza Drawskiego. Przez północną część parku przebiega szlak konny z Łobza do Białego Boru, który w całej swej długości mija 10 stadnin³⁸ i 5 miejsc postojowych z koniowiazami. Płynąca przez park Drawa jest atrakcyjnym szlakiem kajakowym – przez teren parku przepływa 29 ze 195 km szlaku im. kard. Karola Wojtyły. Szlak ten znaczy ulubione trasy Jana Pawła II z czasów, gdy jeszcze jako biskup pomocniczy odbywał wycieczki z młodzieżą akademicką. Jeden z licznych tutaj szlaków rowerowych prowadzi dawnym nasypem kolejowym łączącym Złocieniec i Połczyn-Zdrój.

11. Park zdrojowy w Połczynie³⁹

Połczyn-Zdrój jest jedynym nieleżącym nad morzem uzdrowiskiem⁴⁰ zachodniopomorskim. To także jedno z najstarszych miast uzdrowiskowych w Polsce – prawa miejskie otrzymał w 1337 r. W XVII i XVIII w. Połczyn (wówczas Polzin) był największym uzdrowiskiem na Pomorzu. Już czwarte stulecie leczone są tutaj, przy wykorzystaniu terapeutycznych właściwości solanki i borowiny, dolegliwości neurologiczne, ginekologiczne i reumatyczne.

Lecnicze źródła (szczawiny żelaziste) odkryto tutaj w 1688 r. Dwa lata później stanął tu pierwszy dom dla kuracjuszy. Uzdrowisko przeżyło kolejny rozkwit w XIX wieku, kiedy odkryto w nim kolejne złoża (borowiny). Wówczas to, w latach 1836-1839, powstał Park Zdrojowy. Po II wojnie światowej uzdrowisko było przejściowo ośrodkiem szpitalno-rekonwalescencyjnym dla żołnierzy. Niepowtarzalny uzdrowiskowy klimat Połczyna dopełnia, odbudowane niedawno, stare miasto z deptakiem.

Dziś, w Parku Zdrojowym, wpisanym do rejestru zabytków, tętni życie uzdrowiska. Na 80 ha rośnie 7 tysięcy drzew pochodzących z całego świata, a wiele z nich zasadzono z chwilą powstania Parku. Znajduje się także amfiteatr, pijalnia wody mineralnej „Joasia”. Funkcjonują tu obiekty sportowe: korty tenisowe i baseny – dwa otwarte i jeden kryty. Parku polecany jest jako wyśmienite trasy spacerowe, a na jego terenie odbywają się plenerowe imprezy sportowe, jak biegi przełajowe.

Szlak kajakowy im. Karola Wojtyły zaczyna się w „Szwajcarii Połczyńskiej”, skąd wiedzie z biegiem Drawy na południe. Następnym celem podróży jest Drawieński Park Narodowy.

³⁸ **Stadniny na szlaku konnym z Łobza do Białego Boru:** 1. Grzegorz Majewski – Bonin; 2. Stanisław Jasiński - Zagózd 18; 3. Anna Narkiewicz-Jodko - Golina 1; 4. Hotel "50 Dębów" z krytą ujeżdżalnią - Stare Resko; 5. Jan Tarnowski - Zajączkowo 12; 6. "Dylka Ranch" – Przybkówko; 7. Ewa Giebułowicz "Żabie Błota" - Zajączkowo 28; 8. Stary Młyn – Strzeszyn; 9. Bogdan Sobów - Świątki koło Szczecinka; 10. Karolewko.

³⁹ **Urząd Miasta i Gminy w Połczynie Zdroju**, Pl. Wolności 3/4, 78-320 Połczyn Zdrój; Tel. 094 366 24 00, Fax. 094 366 20 95; urząd@polczyn-zdroj.pl <http://www.polczyn-zdroj.pl>

⁴⁰ **Uzdrowisko Połczyn S.A.**, ul. Zdrojowa 6, 78-320 Połczyn Zdrój; tel. (+94) 36-62-424, 36-62-481, fax (+094) 36-62-470 www.uzdrowisko-polczyn.pl sekretariat@uzdrowisko-polczyn.pl

W tych okolicach nazwy miejscowe mogą sprawiać turyście pewien kłopot:

- oba parki znajdują się na **Równinie Drawskiej**;
- przez oba parki przepływa **rzeka Drawa**;
- stolica powiatu, **Drawsko Pomorskie** nie jest w żadnym z tych parków;
- nazwa parku krajobrazowego wiąże się wprawdzie z „Drawskiem” – lecz w odniesieniu do **Starego Drawska i jeziora Drawskiego**;
- „Drawieński” w parku narodowym odnosi się do miejscowości o nazwie **Drawno**;
- Park „Drawieński” obejmuje **Puszcę Drawską**.

Najlepszym sposobem na pozbycie się problemu z nazewnictwem, jest odwiedzenie obu parków. Aby przynajmniej nie gubić się w ich odróżnieniu, można zapamiętać, że liczba sylab ich pełnych nazw jest taka sama: „**Draw-ski – kraj-ob-ra-zo-wy**” oraz „**Dra-wień-ski – na-ro-do-wy**”.

12. Drawieński Park Narodowy^{41 G}

Park jest położony u zbiegu województw: lubuskiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego. Utworzony został dla ochrony rzek Drawa i Płociczna oraz lasów Puszczy Drawskiej. Lasy, głównie buczyna, stanowią 80% obszaru parku. Teren ten nie sprzyjał w przeszłości osadnictwu, szczególnie dlatego, że Drawa i Płociczna bywały granicami państw i terytoriów.

W XVI-XVIII w. intensywnie eksploatowano tutejsze lasy, masowo wypalając tu węgiel drzewny i potaż. Jednakże, chociaż zawsze były to tereny leśne, dzisiejszy zwarty kompleks Puszczy Drawskiej jest tworem stosunkowo młodym. Jeszcze przed 100 laty część obecnej puszczy zajmowały pola i pastwiska. Dzisiejszy krajobraz Puszczy Drawskiej jest więc w znacznym stopniu ukształtowany przez tradycyjną gospodarkę, zwłaszcza leśną. Elementami krajobrazu są wciąż, choć coraz mniej widoczne, relikty dawnej ludzkiej aktywności. Należą do nich m.in. ślady dawnych przemysłów leśnych: smolarni i hut szkła, zespół dawnych bindug, na których składano drewno pozyskiwane w lasach puszczy, brukowane drogi i kamienne drogowaskazy, pozostałości kanałów nawadniających śródleśne łąki. Lasami puszczy pokryte są dziś dawne osady i towarzyszące im cmentarze.

Z cmentarzami kojarzony jest cis⁴², sadzony często na nekropoliach i w przydomowych ogrodach. Największe skupisko cisa w Puszczy Drawskiej powstało przez samosiew – jest to około 80 drzew koło Głuska. Największa osobliwość botaniczna parku, chamedafne północna, to zimozielony krzewik, który w Polsce odnaleziono jeszcze tylko w sześciu miejscach. Jest to najdalej na zachód wysunięte stanowisko tej rośliny, którą spotkać można najczęściej na Syberii i w Skandynawii. Nie wiadomo, skąd chamedafne wzięła się na tych terenach, ale nie odnaleziono śladów jej bytowania sprzed więcej niż dwustu lat.

W parku znajduje się 14 jezior rynnowych. Jedno z nich nosi żeńskie imię „Marta” – co może być istotną informacją dla niektórych wybierających się tutaj turystów. Wśród atrakcji przyrody są liczne pomnikowe, około 450-letnie dęby i 300-letnie buki, głązy narzutowe, łąki i torfowiska, w tym unikatowe torfowiska źródłowe. Najbardziej cenne z tutejszych ssaków to bóbr i wydra. Osobliwe jest występowanie żółwia błotnego. Dwa ostatnie zwierzęta często się spotykają – wydry, z rodziny łasicowatych, choć przeważnie żywią się rybami, zimą potrafią z głodu wyciągać śpiące żółwie, zagrzebane w mule. Podobno nawet zdarza się wydrom bawić żółwiami błotnymi – turlając je po ziemi. Te i inne, czasem beztraskie a czasem okrutne zabawy wydr skłaniają przyrodników do uznania tego zwierzęcia za bardzo inteligentne, być może nawet jedno z najinteligentniejszych ssaków. Dzięki tej inteligencji wydry uchodzą często obserwacji człowieka, przez co może się wydawać, że jest ich mniej niż w

⁴¹ **Dyrekcja Drawieńskiego Parku Narodowego**, ul. Leśników 2, 73-220 Drawno, tel. 095 7682 051, www.dpn.pl

⁴² szerszy opis cisów: Szczeciński Park Krajobrazowy.

rzeczywistości. Szacuje się, że w Drawieńskim Parku Narodowym żyje 14-18 wydr, które mają tu znaczenie szczególne, jako zwierzę herbowe parku. Strona internetowa parku dostarcza jeszcze wielu ciekawych informacji na temat jego naturalnych mieszkańców. W parku prowadzona jest działalność edukacyjna.

Drawieński Park Narodowy oferuje doskonałe warunki do uprawiania turystyki pieszej, rowerowej i wodnej, część wód jest udostępniona do wędkowania. Obecnie przez obszar Parku i jego skrajem prowadzą cztery atrakcyjne tranzytowe piesze szlaki turystyczne i jeden kajakowy. Na terenie Parku i w jego pobliżu są miejsca biwakowe i pola namiotowe, stacje wodne oraz kwatery prywatne, na obrzeżach parku funkcjonują gospodarstwa agroturystyczne, a nieco dalej także hotele.

Szlak kajakowy im. ks. kard. Karola Wojtyły prowadzi Drawą dalej na południe, aż do jej ujścia do Noteci, przy Krzyżu. Noteć uchodzi dalej do Warty, Warta zaś na terenie Parku Narodowego „Ujście Warty” do Odry, której wody, zanim wpadną do Bałtyku, przepływają przez kolejne trzy wspomniane wcześniej parki krajobrazowe. Choć nie byłoby łatwo tego udowodnić, wierzyć można, że niejedna kropla wody z Drawieńskiego Parku Narodowego dociera do Wolińskiego, zamykając koło niniejszej wędrówki.

---

^A Rezerwaty w **Szczecińskim Parku Krajobrazowym**: leśne – Bukowe Zdroje, Trawiasta Buczyna, Źródłiskowa Buczyna, Kołowskie Parowy, Buczynowe Wąwozy; florystyczny rezerwat Zdroje –chronione stanowisko naturalnie odnawiającego się cisa.

^B Rezerwaty przyrody w **Parku Krajobrazowym Dolina Dolnej Odry**: Wzgórze nad Międzyodrzem; Kurowskie Błota – z terenami lęgowymi kormoranów, czapli siwej oraz kilku gatunków chronionych ptaków drapieżnych; Kanał Kwiatowy – z unikalną roślinnością wodną. Kanał Kwiatowy jest jedną z ulubionych tras wycieczek kajakowych na obszarze parku.

^C Rezerwaty przyrody w **Cedyńskim Parku Krajobrazowym**: Bielinek; Olszyna Źródłiskowa; Dąbrowa Krzymowska; Olszyny Ostrowskie; Dolina Świergotki; Wrzosowiska Cedyńskie; Jeziora Siegniewskie; Kostrzyńskie Rozlewisko.

^D Rezerwaty przyrody w **Barlinecko-Gorzowskim Parku Krajobrazowym** (na terenie województwa zachodniopomorskiego): Skalisty Jar Liberta; Markowe Błota.

^E Rezerwaty przyrody w **Ińskim Parku Krajobrazowym**: Głowacz; Kamienna Buczyna; Wyspa Sołtyski.

^F Rezerwaty przyrody w **Drawski, Parku Krajobrazowym**: Dolina Pięciu Jezior; Jezioro Prosino; Jezioro Czarnówek; Torfowisko nad Jezioro Morzysław Mały; Torfowisko Toporzyk; Zielone Bagna; Brunatna Gleba; Przełom rzeki Dębicy (projektowany).

^G Obszary w **Drawieńskim Parku Narodowym** będące do 1992 r. rezerwatami, mające stać się obszarami ochrony ścisłej: Dębina; Radęcin; Stare Buki; Grabowy Jar; Drawski Matecznik; Sicienko; Wyspy na jeziorze Ostrowiec (Lech, Okrzei, Pokrzywka); Głodne Jeziorka; Tragankowe Urwisko; Płociczna; Źródłkowy Grąd; Brzezina; Poziomkowy Las. Planowane nowe obszary ochrony ścisłej: Jezioro Czarne; Rynna Moczelska; Zatom; Delta Płocicznej; Mokradła nad Drawą; Bagienko Ostrowiec; Wydrowe Łęgi; Łęgi nad Płociczną.